

externas cognoscit, et sui conscientiam acquirit, id est, seipsam appercepit ut res percipientem.

4.° Mens, quatenus percipit ens sub forma *idealitatis*, congruè dicitur *intellectus*: eadem mens, quatenus percipit ens sub forma *realitatis*, per applicationem, nimirum, ipsius sub priori forma ad sensitivas et conscientia perceptiones, non incongrue dicitur *ratio*, cujus proinde initium et fundamentum est intellectus.

5.° Functiones, seu exercitationes rationis, si non tempore, saltem natura posteriores existunt functionibus intellectus.

Ex quibus primum est colligere, theoriam Rosmini recedere quidem a doctrina D. Thomæ: 1.° dum asserit primum objectum intellectus esse ens sub forma possibilitatis, cum potius a possibilitate et realitate præscindat: 2.° conceptum sive ideam hujus entis possibilis, esse menti per naturam insitam, vel non acquisitam: 3.° entia alia non cognosci ut realia, existentia et singularia, nisi per applicationem hujus formæ *idealitatis* seu *possibilitatis* entis, quod pronuntiatum idealismo proculdubio favet.

Accedit autem ad theoriam D. Thomæ, eique effinis reditur quoad alia plurima.

Et 1.° quatenus docet ens esse primum cognitum ab intellectu, ac veluti formam generalem et primariam ipsius.

2.° Quatenus supponit ideam entis, comitari reliquas mentis perceptiones, ac esse basim, fundamentum et conditionem necessariam activitatis intellectualis, dum evolvitur et applicatur objectis et ideis particularibus sive determinatis.

3.° Quatenus statuit ideam entis non solum involvi et veluti imbitam reperiri in cunctis intellectus manifestationibus, sed etiam esse lumen mentis humanæ. Quod verum quidem est, si de lumine objectivo accipiatur; quo sensu ratio, *objectiva* cum Rosmini potest nuncupari; non vero si de lumine subjectivo, quæ denominatio potiori jure congruit intellectui *agenti*, quatenus objecta intelligibilia *actu* efficit, et cujus prima manifestatio est ipsa idea entis communis.

4.° Quatenus docet cæteras ideas esse determinationes et veluti *concreciones* ideæ entis, sine cujus previa possessio-

ne et applicatione, rerum nec natura, nec existentia cognoscuntur.

5.° Quatenus docet entis perceptiones ad intellectam, prout contra *rationem* dividitur, spectare; quandoquidem mens hominis, si quoad aliquid intelligentiæ Dei et Angelorum assimilatur, maxime id fit per simplicem, immediatam, et quasi spontaneam et intuitivam perceptionem entis. Fallitur tamen Rosmini, dum judicium non intellectui, sed rationi tribuit.

6.° Quatenus ejus sententiâ, *intellectus* est initium et fundamentum *rationis*, quæ proprios actus non exerit, nisi præcesserint actus *intellectus* circa ens.

7.° Tandem, quatenus docet, *intellectum* et *rationem*, non duas diversas facultates, sed ejusdem potentiæ functiones esse, simulque exercitium, sive actionem rationis, posteriorem naturaliter esse exercitio *intellectus*.

SCHOLIUM.

Singulas philosophorum et scholarum opiniones nunc expositas examini vel scientificæ discussioni subicere, nec tempus, nec operis elementarii ratio sinit. Quidnam veri vel falsi unaquæque sibi vendicet, colligi facile potest, quoad aliquas, ex ipsa expositione systematis; quoad alias, ex brevioribus observationibus a nobis prælati; quoad omnes, ex his quæ in posterum dicturi sumus, naturam intellectus, theoriam cognitionis humanæ et originem idearum evolventes. Nunc ad eos convertamur, qui intelligendi facultatem a sensitivis potentiis, vel nullo modo, vel non satis distinguunt et sejungunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De intellectu per comparisonem ad sensum.

THESIS.

Intellectus quoad aliquid sensui assimilatur: est tamen facultas ab ipso omnino distincta, atque a corporis organo in operatione propria non pendet.

Explicatur et prob. 1.^a pars, Sicut sensus est facultas cognoscendi animæ insita, qua objecta quædam percipit, ita etiam intellectus. Deinde, tam in sensitiva cognitione, quam in intellectuali, objectum seu res cognita, non immediate et per seipsam potentiæ cognoscenti jungitur, sed per species, ideas vel repræsentationes.

Tertio, potentia intellectiva, non secus ac sensitiva, quandoque est in potentia, quandoque vero in actu, id est, tam quoad sensum, quam quoad intellectum, prius natura est habere facultatem ad objectum aliquod cognoscendum, quam ipsum actualiter et de facto cognoscere. Ex quo ulterius consequitur, tum sensum, tum intellectum præ se ferre aliquid potentiæ passivæ, quatenus utraque facultas in se ipsa recipit actum, vel sentiendi, vel intelligendi.

Prob. 2.^a pars. Omnis facultas operativa ad suum actum et objectum dicitur, ac per ea specificatur et distinguitur; quandoquidem, facultates in seipsis non intuemur nec percipimus, sed in suis actibus: aliunde, per se notum est, eandem esse conditionem potentiæ et actus qui ab ea profluit, cum actus nihil aliud sit, quam diffusio, explicatio ac veluti evolutio, seu, ut Scholastici ajebant, *actualitas* potentiæ: at qui intellectus a sensu omnino differt, tam ex parte actus, quam ex parte objecti: ergo; Prob. min. Ex parte actus: nam actiones sensuum sive sensationes non existunt absque organis corporeis determinatis per quæ operantur, et a quibus omnino pendent, ita ut eisdem vitatis vel sublatis, tollatur etiam sensatio. Similiter, experientiâ et ratione testibus, sensatio includit et involvit impressionem materialem et physicam objecti in organum, cui impressioni respondet, et veluti commensuratur sensatio. At vero intellectus operari potest, non solum independenter ab organo determinato, sed etiam absque omni corpore, ut patet in anima post mortem hominis, quæ certe, si vivit et operatur, vita intellectus vivit et operatur. Ergo vel deneganda animæ humanæ immortalitas, vel concedendum ejusdem facultatem intelligendi *actu* operari absque corporeo organo. Similiter quoque experimur, nos per intellectum et voluntatem posse cogitare de hoc vel illo objecto, absque eo quod impressionem organicam ab ipso tunc recipiamus. Quid dum actum ipsum cogitandi, vel volendi per conscientiam, vel sensum intimum

intuemur ac immediate percipimus? Quodnam erit organum hujus actus, quo actum cogitandi vel volendi intuemur?

Ex parte objecti: objectum sensus est solum quid materiale, sensibile et singulare; nec enim quisquam sensuum quantumvis perfectus, et per exercitium bene educatus, objectum pure spirituale, puta, Deum, vel universalem naturam unquam percipit.

Contra, satis constat intellectum, et ad objecta pure spiritualia assurgere posse, et rerum naturas sub forma materialitatis percipere et cognoscere; quinimo, universale est proprium et specificum ipsius objectum: ergo intellectus est facultas a sensu omnino distincta, ipsoque superior. Et sane, ipsi communi hominum sensui repugnat asserere facultatem, quæ Deum, angelos, veritatem, justitiam, rationem boni, pulchri, communissimam rationem entis, ipsumque *esse* attingit, a sensibilitate, quæ homini cum belluis communis est, non distingui.

Tertia pars thesis ex nunc dictis sponte fluit. Nam si propria operatio hominis, quatenus homo, et prout belluis superior, est intelligere, pronum est inferre, intellectum cuius est intelligere, in eo, vel maxime a sensu discriminari, quod independenter, ab omni corporis organo queat operari. Ex quibus omnibus.

Colliges 1.º Sensum merito appellari posse et revera esse facultatem organicam, intellectum vero facultatem inorganicam, quatenus, scilicet, sensus actum proprium non exerit absque concursu simultaneo organi corporei determinati: at intellectus actionem propriam exercet, vel absque quovis concursu organi, ut accidit post mortem, vel saltem absque eo quod ejus actio exerceatur vel eliciatur per organum proprium, quamvis in statu unionis cum corpore, præcedat et comitetur functio aliqua sensibilitatis ac proinde affectio organica.

Colliges 2.º Sensationem seu functionem sensus, denominari posse corpoream et *materialem*, non quidem ex parte perceptionis sensitivæ quam involvit, nec quatenus sensatio est operatio quædam ab anima egrediens, et diffusio facultatis sensitivæ, sed solum quatenus necessario prærequirit et involvit impressionem objecti in organo materiali, et quatenus sensatio complete et adæquate sumpta, non elicitur abs-

que influxu et motu organi. Quo sensu excipere oportet veteres Scholasticos, si quando sensitivas potencias earumque functiones, *materiales* vocitent.

Colliges 3.º Merito D. Thomam docere, facultates ordinis pure intellectuales, quæ sunt intellectus et voluntas, a facultatibus ordinis sensibilis, ex eo præsertim discriminari, quod priores non utantur *organo corporali*, secus ac sensitivæ, ita ut hæc sit veluti differentia quædam primitiva et essentialis inter sensum et intellectum.

ARTICULUS TERTIUS.

De Phrenologia.

§ I.

De recentiorum phrenologia.

Phrenologiæ nomine intelligi potest: *Systema quoddam dynamilogicum, quo adstruitur facultates omnes et vires rationalis animæ, sedem fixam in determinatis corporis organis habere, quibus organis ita ligantur, ut ex eorum magnitudine et evolutione (desarrollo) pendeat et mensuretur, facultatum, inclinationum et operationum intensitas.*

Notio quæ hic continetur, tanquam descriptio potius quam ut vera et accurata definitio est sumenda; exactæ namque definitionis phrenologia capax non est, cum phrenologi ipsi quoad hujus systematis principia inter se non convenient. Quamobrem, simul brevitati ac perspicuitati consulentes, eorum præcipua ac magis universalia pronuntiata, hic subijcere opus est.

1.^m Omnes facultates hominis, sive intellectuales illæ sint, sive morales, sive sensitivæ *localizationi* subjacent, id est, ligantur certis corporis organis, atque singulæ ipsarum peculiari organo gaudent.

2.^m Inclinatio seu *propensio* ad operandum ipsaque actualis operatio, respondent magnitudini ac evolutioni (desarrollo) materiali organi, ita ut evolutio ista sit veluti mensura et ratio intensitatis inclinationis, ac positionis seu existentie actus.

3.^m Præcipua horum organorum sedes est cerebrum, ex cujus circumvolutionibus et evolutionibus internis, prout in externa superficie apparent et manifestantur, agnosci ac dimetiri potest intensitas uniuscujusque facultatis, ac energia operationum quæ eidem respondent.

4.^m Quæ quidem energica inclinatio seu conatus et propensio ad actum, evolutionem organi consequens, adeo intendi potest, ut homo actum illum ponat, quasi vi quadam coactus, cui resistere nequit.

5.^m Voluntas, non secus ac aliæ animæ vires et facultates, determinatum habet organum per quod operatur; quod si organum ejus magnum sit, et satis evolutum, seipsam et reliquas facultates, quarum organum nimis non sit evolutum, magis, vel minus poterit cohibere ac regere, liberaque proinde erit saltem quoad aliquos actus et determinationes. At si ejusdem organum parum evolutum inveniatur, ipsius energia insufficientis prorsus erit pro regendis, frænandis ac ordinandis reliquarum facultatum inclinationibus et actibus, veraque proinde ac reali libertate non gaudebit.

THESIS.

Phrenologia quam maximam partem phrenologorum nostris temporibus tuetur, adversatur, tum morali et religioni, tum rationi et experientie.

Prob. 1.º pars: Illud profecto morali ac religioni adversatur, quod sensualismo viam aperit, ac animæ rationalis spiritualitatem et immortalitatem, vel tollit, vel saltem in periculum vertit: sed sic se habet phrenologicum systema, quod hodie nunc exponit, amplectitur ac tuetur maxima pars phrenologorum: ergo. Prob. min. Tollere e medio seu inficari differentiam radicalem et essentialem inter facultates pure intellectuales, ac facultates sensitivas, est aperire viam sensistarum doctrinæ, ac animæ spiritualitatem immortalitatemque periculo subijcere; sed id secum ferre phrenologorum hodiernum systema, perspicue patet ex ipsorum pronuntiatis. Et re sane vera, evidenter sensualismo favent, dum affirmant, facultates pure intellectuales ac morales ordinis superioris, organis corporeis ligari ac subijci eodem modo ac facultates ordinis sensibilis. Quod quid est aliud

quam e medio tollere, saltem quoad nos, differentiam ac distinctionem essentialem inter sensum ac intellectum? Jam, si sensus et intellectus inter se non discriminantur essentialiter; si intellectus et voluntas non secus ac sensus determinatis organis alligantur, eisdemque conditionibus ac legibus materiæ et evolutionis organicæ subjacent, nihil nobis certi remanet quo possimus adstruere intellectum esse superiorem sensu ab eoque essentialiter distinctum; quinimo, cum nos animarum essentiam vel substantiam in seipsa non intueamur, sed ex actibus ipsarum naturam agnoscamus et dijudicemus, semel e medio sublata, vel in dubium revocata differentia essentiali inter facultates superiores intellectuales et morales, ac facultates inferiores sive sensibiles, nihil nobis remanet quo certo et evidenter possimus demonstrare hominis animam ab anima belluarum essentialiter distinguuntur porro demonstratione hujus essentialis distinctionis, nutat quoque proculdubio spiritualitas omnimoda ac immortalitas animæ rationalis. Ergo cum moralis et religio christiana absque animæ immortalitate et spiritualitate consistere nequeant, phrenologicum systema, prout communiter exponitur, adversatur morali ac christianæ religioni.

Quod ad alteram thesisi partem attinet, probatione non indiget, nisi forte apud eos qui nihil unquam de hodierna phrenologia, vel audierint, vel legerint. Nam qui phrenologorum libros, vel tantisper evolverit, sciet profecto:

1.º Inter seipsos minime convenire quoad numerum naturam, situm facultatum et organorum. Gall, vigintiseptem facultates cum totidem organis homini assignat; triginta quinque numerat Spurzheim; alii alium numerum majorem, vel minorem admittunt.

2.º Ex accuratis experimentis Cabanis, Richerand, Flourens, aliorumque anatomiarum, medicinæ ac philosophiarum peritorum, compertum est, persæpe circumvolutiones ac partes determinatas cerebri lædi, quin idcirco tollantur, vel perturbentur facultates quæ ipsis juxta phrenologos respondent. Quinimo, Flourens testatur, se ex animalium cerebro sustulisse et amputasse non parvas ejus partes, tam antrorsum, quam retrorsum, quin tamen animal ullam ex facultatibus amitteret.

3.º Organum religionis et cultus Dei, sive teosophiæ, quod

Gall cum aliis phrenologis in cranio hominis detexit, in cranio quoque arietum postea fuit detectum.

4.º In cranio sapientissimi Laplace, phrenologi detexere organum *stupiditatis*; at vero quasi per compensationem, in cranio homicidæ Fieschi organum *destructivitat*is detegere non valuerunt, nec in cranio Lacenaire, organum furtili, sed potius organa benevolentiae et teosophiæ inventa sunt in eo homine non solum latrocinio, sed homicidio ac atheismo tradito.

5.º Tandem, etiamsi vera essent ea quæ phrenologi autumant de circumvolutionibus ac organis cerebri atque de facultatibus eisdem respondentibus, nihil certi quoad praxim et judicium de facultatibus et operationibus, inde confici posset: quandoquidem, constat ex multis et accuratis experimentis, evolutionem ac prominentias exteriores cranii, non semper respondere circumvolutionibus nec prominentiis internis massæ cerebralis; nec desunt sane homines in quibus integritas intelligentiæ ac reliquarum facultatum observatur, quantumvis insolitum ac deforme cranium habeant.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Objic. 1.º Si cerebrum læditur vel destruitur, illico perturbantur operationes intellectus et voluntatis: ergo hujusmodi facultates, non secus ac sensitivæ, a corpore organo pendent.

Resp. Disting. cons. Hujusmodi facultates pendent ab organo corporeo *præsuppositive* et quasi *indirecte*, conc. *directe* et in *seipsis*, neg. Verum quidem est, læso cerebro, perturbari functiones intellectus et voluntatis, ut videre licet in amentibus, ac delirio ex febre laborantibus. Sed id ideo accidit, quia intellectus pro hoc statu unionis, ut mox dicemus et experientia ipsa testatur, nihil actu intelligit nisi simul cum ipso operentur sensus interni, ac præsertim imaginatio, ex cujus phantasmatibus seu repræsentationibus intellectus accipit objecta per abstractionem.

Obj. 2.º Cerebrum communiter et apud ipsos philosophos catholicos, habetur ac dicitur organum intelligentiæ; cujus etiam rei signum est, quod dum mentis aciem meditandis objectis vel speculationibus scientificis nimium defigimus, eisdem inhærendo, sensationem dolorosam in fronte experimur.

Ex quo inferunt quidam cum Debreyne, cerebrum esse quidem organum adæquatum ac integrale intellectus et cogitationis, in eo tamen assignanda aut distinguenda non esse determinata organa pro determinatis facultatibus vel inclinationibus, sive intellectualibus, sive moralibus. Ergo nulla adest repugnantia in pronuntiatis phrenologorum circa existentiam organorum pro ipsis facultatibus pure intellectualibus.

Resp. Dist. ant. Cerebrum habetur ac dicitur organum proprium aut immediatum intelligentiæ, neg. organum mediatum et quasi indirecte, conc. Cerebrum itaque, si quando organum intellectus dicatur, non id sumendum est de organo proprio intellectus, ea ratione qua oculus ex. c. dicitur organum visus, sed quatenus in eo reperiuntur organa sensuum internorum, qui et materiam cognitionis intellectui præbent, ac simul cum ipso functiones proprias exercent circa objecta actu cogitata. Ex quo consequitur, massam cerebralem nuncupari posse, improprio saltem sensu, organum mediatum et indirectum intelligentiæ, quatenus, scilicet, hujus functiones cum functionibus sensibilitatis internæ nexum ac relationem habent. Cæterum, qui cerebrum *organum intelligentiæ* et instrumentum cogitationis esse autumant cum Debreyne, victas manus phrenologiæ tradunt; quoniam quidem, admittunt hoc pacto, omnes hominis facultates etiam pure intellectuales, ut sunt intellectus et voluntas, in organis localizari, seu per organa operari, quæ est fundamentalis phrenologiæ affirmatio, ex qua graviora ejus pericula in moralem et religionem profluunt, ut diximus. Nec quidquam interest pro his periculis vitandis, asserere cerebrum esse organum unicum et integrale intelligentiæ: sive enim unicum sit, sive in plura distinguatur, semper manet factum capitale phrenologiæ, intellectum, scilicet, non secus ac sensum per organum corporeum operari. Præterea, si semel concedatur intellectum cerebro uti tanquam proprio organo, non video plane, quare voluntati assignanda non sit aliqua pars ejusdem ut proprium organum, cum volendi facultas ab intelligentia distinguatur.

§ II.

De possibilitate et conditionibus veræ phrenologiæ.

Ex his quæ in superiori paragrapho exposita sunt, colligere fas est, doctrinam phrenologicam veri aliquid intra se includere; quod si a vero recedit, idcirco recedit, quia experientiæ facta, quæ in seipsis vera sunt, et irrationabiliter applicat, et ad exaggerationem vertit.

Itaque peccat hodierna phrenologia, quia statuit et docet, 1.º omnes hominis facultates et vires determinatis organis ligari, atque etiam quatenus easdem facultates ac organa indefinite fere multiplicat et dividit: 2.º intensitatem et energiam cujuslibet facultatis ex magnitudine propria organi prorsus vel fere unice pendere, 3.º evolutionem organi, si nimia sit, atque ad certum pertingat gradum, secum ferre propensionem necessariam ad operationem determinatam: 4.º libertatem voluntatis ex evolutione et magnitudine proprii organi pendere, ita ut si voluntatis organum debile sit vel parum evolutum, hominis libertas penitus absit respectu quorundam actuum, et debilis sit ac remissa respectu omnium aliorum. Id, ut prætermittamus phrenologos eos, qui purum putumque materialismum aperte profitentur, docentes ex. c. cogitationem nihil esse aliud quam motum determinatum cerebri.

Jam ergo, si hujusmodi phrenologiæ pronuntiata denegetur vel corrigantur; si ab aliis ejusdem affirmationibus, exaggerationes et vitia tollantur; si phrenologiæ nomine intelligatur: *Cognitio probabilis et conjecturalis facultatum ac propensionum hominis, quatenus obtineri potest per inspectionem complexionis ac organorum, quæ in ejus corpore apparent*, possibilis est phrenologia quæ nec morali, nec religioni, nec experientiæ adversatur. Cæterum, phrenologia ista quæ ex sua ipsa natura exurgere ac constitui nequit in ratione systematis, nisi per plurima experimenta ac observationes accuratè expensa et inter se collata, si veritati, religioni ac rationi consentanea esse vult, præ oculis sequentia habebit:

1.º Radicalem et essentialem distinctionem statuere opus

est inter facultates sensitivas ex una parte, sive cognoscitivæ illæ sint, ut sensus, sive morales et affectivæ, ut passiones; ac purè intellectuales ex alia, ut sunt intellectus et voluntas: ac priores quidem *organicæ* appellari queunt, sed posteriores *inorganicæ* cum D. Thoma dicantur.

2.º Curandum est ne præfatæ facultates nimium ac veluti indefinitè multiplicentur, ut hodierni phrenologi in more habent, sed ad minorem ac magis determinatum numerum reducendæ sunt, quoad fieri possit; idque fiat præsertim attentis differentiis actum et objectorum.

3.º In ipsis facultatibus organicis, intensitas potentiæ et propensionis, non ex sola magnitudine sive evolutione extensiva organi, sed ex interna quoque dispositione ac ejusdem variis qualitatibus, æstimanda est.

4.º Quinimmò, etiam ex relatione seu collatione cum aliis organis; cum accidere fortasse possit, quod intensitas seu energia alicujus organicæ facultatis impedita ex parte (neutralizada) evadat ex evolutione organi alterius facultatis. Quod præterea etiam evenire potest, eo quod externa organi evolutio seu prominentia, non semper exactè respondet evolutioni interiori, saltem quoad organa cerebralia.

5.º Ex quibus omnibus simul collatis infertur, 1.º iudicium circa intensitatem ac vim facultatis cujuscumque, tanquam omnino certum et indubium unquam proferendum, sed solum ut probabile et veluti conjectando: 2.º iudicia phrenologica versari oportere solum circa facultatum et inclinationum energiam, quia extendatur ad operationes ipsas; quantumvis namque maxima appareat evolutio alicujus organi, fieri potest ut homo absteineat a ponendis actibus et operationibus, quæ eidem respondent.

6.º Sicut functiones actuales intellectus et voluntatis dependentiam ac relationem habent cum functionibus sensibilitatis, ita etiam organa hujus sensibilitatis influere aliquà ratione possunt in intellectum et voluntatem, ac proinde determinare intensitatem, aptitudines et inclinationes facultatum ordinis purè intellectualis. Itaque per complexionem physiologicam corporis, ac magis adhuc per condiciones organorum sensibilitatis, phrenologicè judicare possumus de facultatibus purè intellectualibus, ipsarumque variis aptitudinibus quoad artes et scientias.

7.º Quævis tandem sit energia facultatum, et propensio- num, subduntur liberæ voluntati, quæ easdem dirigere, frænare, moderari, ac per exercitium augere potest, præsertim, si media quæ christiana Religio docet, in auxilium advocet. Unde refellitur et excluditur fatalismus ille, qui hodiernam phrenologiam deturpat, eamque Religioni ac societati ipsi infensam reddit. (1)

ARTICULUS QUARTUS.

De objecto intellectus.

Dictum est supra, atque ipsa quoque interna experientia testatur, rationem communem entis, esse id quod primum ac semper intellectus noster concipit in quolibet objecto et actu. Ex quo facilè consequitur, ens nuncupari posse objectum intellectus, quatenus ab intellectu attingi aliqua ratione potest, quidquid habet vel habere potest rationem entis. Quam ob rem non improprie ajebant Scholastici, ens esse in communi objectum *extensivum* intellectus humani, prout, scilicet, hujus actio et cognitio, vel perfecta vel imperfecta, ad omne id quod habet rationem entis extendi potest.

At vero, præter hujusmodi extensivum ac generale objectum quod respondet capacitati et amplitudini, quæ intellectui humano congruit ex sua ipsa immaterialitate, ac ex sua veluti assimilatione et analogia cum intellectu Angelorum et Dei, eidem assignare oportet objectum aliquod quod respondeat ipsi, quatenus est talis determinata natura intellectualis, sive quatenus determinatum gradum perfectionis et activitatis intellectualis sibi vindicat. Unde sit.

THESIS.

Objectum proprium, directum ac quasi proportionatum intellectus humani in hac vita, sunt res seu naturæ sensibiles, sub forma universalitatis.

(1) Vide *Estudios sobre la Filosofía cit. lib. 4.º, cap. 14, 15, 16.*

Dixi, 1.º *in hac vita*, quia hic non est sermo de cognitione supernaturali alterius vitæ, nec de cognitione, quæ animæ potest congruere post separationem a corpore ex viribus et conditione naturæ.

Dixi 2.º *sub forma universalitatis*, quia ut in confesso est apud omnes et experientia testatur, sensibilia in universali percipimus per intellectum, dum sensus eadem prout singularia tantum attingunt.

Prob. 1.º Objectum proprium ac veluti proportionatum intellectus humani illud esse oportet, a quo cognitio intellectualis originem ducit, quod activitatem intellectus potissimum movet ac excitat, eique sese offert et sistit tanquam materia erga quam frequentius operatur, et per quam objectivè perficitur: atqui sic se habent res sensibiles quoad hominis intellectum: ergo Min. prob. Quacumque tandem ratione explicentur origo et natura cognitionis intellectualis, hæc proculdubio non exoritur, evolvitur aut perficitur nisi dependenter a sensibus sensibilibusque objectis, experientiâ ipsâ docente; adeo ut, si sensus aliquis penitus deficiat, deficit quoque intellectualis cognitio circa objectum illius sensus. Ergo intellectus noster eatenus incipit operari, et operando evolvitur ac perficitur, quatenus convertitur ad naturas sensibiles per sensus perceptas memoriâ et imaginatione contentas, et repræsentatas. Ergo hujusmodi naturæ sunt id ad quod primò et directè fertur intellectus, ipsas attingendo et percipiendo, non quidem prout in sensibilitate existunt et repræsentantur, sed prout congruit propriæ naturæ, id est, sub conditione et forma universalis; quamvis, semel sic perceptis hujusmodi rebus sensibilibus, possit postea per ulteriorem abstractionem, per comparisonem, reflexionem, ratiocinationem aliasve operationes, ad rationes purè immateriales et insensibiles, ut ad veritatem, justitiam, relationem, existentiam etc. atque ad objecta omnino spiritualia, ut sunt Deus et Angeli, assurgere.

Prob. 2.º Objectum proprium, directum ac veluti specificum cujuslibet intellectus respondere debet naturæ intelligendi ac modo existendi ipsius: sed naturæ sensibiles prout cognoscibiles in universali constituunt objectum quod respondet naturæ animæ rationalis, quatenus est substantia intellectu prædita, ac simul respondet modo ac conditioni-

bus quibus existit: ergo. Utraque præmissa probatur simul ac declaratur percurrendo singula intellectuum genera. Intellectus divinus, quia est substantia intellectualis non solum ab omni materia separata, sed etiam infinita in esse intelligibili, habet etiam pro objecto proprio ac specifico suam essentiam, quæ non solum est quid purè immateriale et intelligibile, sed est quid infinitum in ratione objecti intelligibilis; quandoquidem in ea et per eam Deus omnia, sive materialia, sive spiritualia, sive possibilia, sive realia videt et intelligit, seu potius videndo intelligit. Ubi vides, infinitatem ac perfectionem objecti intelligibilis in Deo respondere admissim infinitati ac perfectioni naturæ intelligentis in eodem; ac proinde existere exactissimam proportionem inter objectum proprium ac veluti specificum intellectus divini, et naturam et modum essendi ipsius intellectus divini.

Similiter, objectum proprium ac specificum intellectus angelici, «est substantia intelligibilis a corpore separata,» ut ait D. Thomas, per quam et per species sive ideas sibi naturaliter inditas, res alias, ipsaque sensibilia et materialia cognoscit. Ubi etiam vides, proportionem esse inter objectum proprium, et naturam ac modum essendi angeli. Nimirum, quia est substantia vel natura intellectualis, ab omni corpore independens et separata, habet pro objecto proprio naturam a corpore penitus separatam, id est, substantias spirituales a corpore separatas: quia tamen simul est natura intellectualis finitæ perfectionis, nec omnes substantias spirituales, seu a corpore separatas, perfectè intelligit, nec omnia intelligit, sicut Deus, nec ipsa quæ intelligit, omnia immediate et per propriam substantiam, sed quædam mediatè seu per ideas intelligit. Jam ergo, quoniam rationalis anima, quamvis simplex et immaterialis substantia in seipsa sit, atque facultates quasdam habeat, quæ corporeo organo non utuntur, nec infinitæ perfectionis est, ut Deus, nec a corpore omninò separatur, sed potius ipsi unitur quoad esse substantiale; ejus objectum proprium sunt res sensibiles, prout a materiæ conditionibus abstractæ et universalitate indutæ; ut hæc ratio exacta evadat proportio inter objectum intelligibile et naturam intelligentem in homine, non secus ac in Deo et angelis. Quatenus intellectus humanus est, vis quæ inest substantiæ immateriale et intelligibili in seipsa, estque facultas quæ

non utitur organo corporeo, ei respondet objectum quod participet conditiones immaterialitatis et universalitatis: quatenus est facultas quæ inest substantiæ naturaliter et intimè corpori seu materiæ conjunctæ, ei respondet objectum in materia existens.

Res eadem ostenditur ex factis conscientiæ, præter ea quæ in prima probatione allata sunt. Siquidem, ex sensu intimo habemus, nihil nos cogitare posse, quin simul exoriantur repræsentationes sensibiles objectorum, quæ cogitationem intellectus comitantur, etiam dum circa res et rationes purè spirituales versantur. Undenam autem hoc psychologium ac constans phænomenum originem ducit, et quæ ejus ratio reddi potest, nisi quia intellectus noster ex ipsa conditione ac modo existendi, quem obtinet per unionem cum corpore, naturaliter et quasi sponte ad sensibilia convertitur? Unde et valdè philosophicè habet D. Thomas: (1) «Anima humana corpori unita, aspectum habet ex unione corporis ad inferiora directum.»

Corollaria.

1.^m Ergo doctrina qua adstruitur objectum proprium et directum intellectus humani pro statu præsentis vitæ esse res sensibiles, vera est, sive *a priori*, sive *a posteriori* spectetur; quandoquidem prima et tertia ratio, *a posteriori* procedunt; secunda vero, *a priori* dici potest, utpote ex ipsa natura et modo existendi intellectualis substantiæ educta.

2.^m Ergo *verum, non secus ac ens, nuncupari potest objectum extensivum sive adæquatum intellectus humani*. Etenim, cum verum transcendentale, de quo hic est sermo, convertatur seu identificetur cum ente, cui solum addit relationem rationis, consequitur plane, *verum* meritò dici posse objectum intellectus, eadem ratione et eodem sensu, ac ipsum ens.

3.^m Colligere etiam pronum est ex hucusque disputatis, immaterialitatem esse quasi radicem, rationem sufficientem et mensuram tam *intelligibilitatis*, quam *intelligentiæ*. Intelligibilitatis quidem; tum quia res materiales eatenus intelligibiles et proportionatæ nostro intellectui redduntur, quate-

(1) QQ. Disp. De An. art. 17.

nus a conditionibus materiæ separantur per operationem abstractivam, et quatenus objectivè continentur in speciebus sive ideis immaterialibus; tum etiam quia quo objectum ali-quod est magis a materia remotum, ut Deus, ratio entis, bonitas, causa, etc. eò est magis intelligibile in se ipso et ex seipso. Intelligentiæ item; quoniam videmus gradum et vim intelligendi in qualibet substantia respondere gradibus et conditioni ipsius immaterialitatis. Sic Deus, qui, utpote purissimus actus, non solum materiam, sed potentialitatem, quæ cum materia quamdam habet affinitatem, a se penitus excludit, summam ac infinitam obtinet intelligentiam. Angelus, qui immaterialis substantia est ab omni materia quoad esse et operari independens et nulli corpori conjuncta, sed quæ tamen potentialitatem et imperfectionem continet, atque proinde affinitatem quamdam cum materia, intelligendi vim sibi vendicat infra Deum, sed supra hominem. Tandem rationalis anima, quæ immaterialis quidem est quoad substantiam, sed tamen corpori quoad esse conjungitur, ab eoque quadantenus pendet, intelligendi vim ac potentiam obtinet, quæ non parum proculdubio distat, non solum ab intelligentia divina, sed etiam angelorum. Scite ergo ac philosophicè locutus est D. Thomas, dum scripsit, quod immaterialitas alicujus rei est ratio, quod sit cognoscitiva; et secundum modum immaterialitatis est modus cognitionis. (1)

SCHOLIUM.

Atque hæc quidem doctrina, quam non semel, sed sæpius docet D. Thomas, majoris est momenti quam vulgo existimatur; ex ea namque pendet, ad ipsam refertur, atque nexum cum ea habet idealogia tota ferme, quanta est. Opinio quippe quam quisque amplectitur circa objectum proprium intellectus, determinat quoque ejus idealogicam theoriam. Sic ex. c. quia Plato assignavit pro objecto proprio intellectus ideas rerum a materia separatas ac per seipsas universales, pronum jam erat docere, ut docet quoad idealogiam, intellectum

(1) Sum. Theol. 1.^a P., q. 14, art. 1.º